

نیازهای اطلاعاتی و رفتارهای اطلاع‌یابی و عوامل مرتبط با آن در دانشگاه علوم پزشکی شاهرود

محبوبه رمضانقربانی^۱ محسن دهقانی^۲ فریده صادقیان^۳ حسین قاسم‌زاده کلاگر^۴

۱. کارشناس، کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه علوم پزشکی شاهرود، شاهرود، ایران.
۲. مربی، گروه اپیدمیولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شاهرود، شاهرود، ایران.
۳. مربی، گروه بهداشت حرفه‌ای، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی شاهرود، شاهرود، ایران.
۴. کارشناس، بهداشت حرفه‌ای، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی شاهرود، شاهرود، ایران.

مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین؛ دوره اول؛ شماره دوم؛ پاییز و زمستان ۱۳۹۴؛ صفحات ۲۱-۱۲

چکیده

مقدمه: دستیابی به راهکارهای رفع نیازهای اطلاعاتی برای اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها به عنوان پایه‌های اساسی آموزش و پژوهش در کشور، بسیار حیاتی است. هدف از این مطالعه، بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتارهای اطلاع‌یابی مدرسان شاغل در دانشگاه علوم پزشکی شاهرود در سال ۱۳۹۲ بود.

روش‌ها: پژوهش حاضر به روش مقطعی انجام شد. تعداد ۲۱۰ نفر به شیوه سرشماری از تمامی اعضای هیأت علمی، مدرسان، پزشکان و متخصصان بالینی شاغل در دانشگاه مورد بررسی قرار گرفتند. اطلاعات از طریق پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردید. برای تحلیل داده‌ها از نسخه ۱۶ نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری *Chi-square* و *T* مستقل استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مهم‌ترین هدف و انگیزه افراد از جستجوی اطلاعات، روزآمدسازی اطلاعات آموزشی و پژوهشی (۳۶/۲ درصد)، تهیه مقاله (۳۲/۳ درصد) و تدریس (۳۱/۹ درصد) بود. سرعت کم شبکه اینترنت، اولویت اول مشکل در جهت دستیابی به منابع اطلاعاتی بود. بانک‌های اطلاعاتی (۴۸ درصد) بیشتر از کتب چاپی و مجلات (۱۳/۸ درصد) نیازهای اطلاعاتی افراد را تأمین می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌ها ارائه بانک‌های اطلاعاتی به روز، به عنوان پرمراجعه‌ترین منابع اطلاعاتی و فراهم نمودن اینترنت پرسرعت جهت دسترسی سریع به اطلاعات ضروری است.

کلیدواژه‌ها: پایگاه اطلاعاتی، نیازهای اطلاعاتی، کتابخانه‌های دانشگاهی، هیأت علمی، دانشگاه علوم پزشکی شاهرود.

نوع مقاله: پژوهشی

پذیرش مقاله: ۹۴/۰۳/۰۱

اصلاح نهایی: ۹۴/۰۲/۲۲

دریافت مقاله: ۹۳/۰۸/۲۸

ارجاع: رمضانقربانی محبوبه، دهقانی محسن، صادقیان فریده، قاسم‌زاده کلاگر حسین. نیازهای اطلاعاتی و رفتارهای اطلاع‌یابی و عوامل مرتبط با آن در دانشگاه علوم پزشکی شاهرود. اطلاع‌رسانی پزشکی نوین. ۱۳۹۴؛ (۲): ۲۱-۱۲.

مقدمه:

به نحو مطلوبی گردآوری، پردازش، سازماندهی و دسترس‌پذیر نمایند، دچار اضطراب اطلاعاتی خواهند شد و نمی‌توانند از اطلاعات موجود بهره‌ای ببرند [۱]. بدین ترتیب در دانشگاه‌ها، آموزش و پژوهش دو کارکرد اصلی به شمار می‌روند که پرداختن به آنها مستلزم بهره‌برداری صحیح از دانش و اطلاعات موجود است. این فرآیند مستلزم آن است که مدرسان، محمل‌های اطلاعاتی و شیوه یافتن دانش و اطلاعات را

انقلاب ارتباطات و اطلاعات در عصر حاضر تأثیرات مهمی بر ابعاد مختلف زندگی انسان‌ها گذاشته است. پیدایش این حجم عظیم اطلاعات، دوران معاصر را به عصر اطلاعات تبدیل نموده و پدیده انفجار اطلاعات را به وجود آورده است. بنابراین اگر جوامع علمی معاصر با اصول و روش‌های اطلاع‌یابی آشنا نباشند و نتوانند اطلاعات موجود را

نویسنده مسئول:

محسن دهقانی

مربی

دانشگاه علوم پزشکی شاهرود، شاهرود، ایران.

پست الکترونیکی: m_dehghani@hlth.mui.ac.ir

تلفن: ۰۵۴ ۲۳۲۲۹۵۰۰۹۸

همچنین اطلاعات صحیح و به موقع به پیشرفت علمی و فنی هر کشوری می‌انجامد و شالوده محکمی برای اقتصاد ملی هر کشوری است. توفیق یا شکست یک برنامه و استفاده از ثروت‌های ملی یا هدر رفتن آنها به استفاده از اطلاعات بستگی دارد. هر زمان جامعه‌ای در راه توسعه واقعی قدم گذاشته و استقلال سیاسی و اقتصادی و ترقی صنعتی را در برنامه‌های کوتاه مدت و بلندمدت خود منظور کرده است، وضع اطلاعات نیز پیشرفت چشمگیری یافته و در ارائه خدمات گوناگون و در تمام عرصه‌های فعالیت بشری نقش خود را به خوبی ایفا کرده است [9].

فرانسیس در سال ۲۰۰۵ در پژوهشی اولویت‌های اعضای هیأت علمی در فرآیند تحقیق را به ترتیب کتاب‌های درسی، مجلات تخصصی و تک‌نگاشت‌ها بیان نموده و منابع اصلی دسترسی به اطلاعات روزآمد را شماره‌های جاری مجلات و جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی عنوان کرده است [۱۰].

ابوعدا در پژوهش خود روی ۲۰۰۰ نفر از پزشکان به این نتیجه رسید که پزشکان برای جستجوی اطلاعات بیشتر به ترتیب به کتاب‌ها، پی‌آیندها، مجموعه مقالات همایش‌ها و کاتالوگ داروها مراجعه نموده‌اند و در کل ۴۰ درصد از آنها هیچ گونه امکانی برای دسترسی به اینترنت از محل کار خود نداشتند [۱۱].

سلاجقه و حیاتی در پژوهش خود بیشترین انگیزه اعضای هیأت علمی در جستجوی اطلاعات را روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و افزایش کارایی در تدریس و بیشترین منابع مورد استفاده آنها را کتاب‌ها و نشریات ادواری گزارش کرده‌اند [۱۲].

اعضای هیأت علمی و پزشکان پس از اتمام تحصیلات، همچنان نیازمند به مطالعه عمیق و پژوهش دائم هستند. بر این اساس مسئله مهم و اساسی مورد پژوهش این است که نیازهای اعضای هیأت علمی، اساتید، متخصصان و پزشکان چیست و آنان جهت دستیابی به این نیازها چه رفتارهای اطلاع‌یابی از خود بروز می‌دهند؟ [۱۳]. با توجه به نقش مهم کتابداران و اطلاع‌رسانان در برطرف نمودن نیازهای اطلاعاتی کاربران و مسئولیت خطیر آنان در حمایت و پشتیبانی از پایگاه‌ها و مجراهای اطلاعاتی به روز جهت ارتقاء سطح کیفی و کمی کتابخانه‌ها، آگاهی آنان از رفتار اطلاع‌یابی کاربران لازم و ضروری به نظر می‌رسد. در این میان شناخت و ارزیابی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی، اساتید، پزشکان و متخصصان به عنوان سردمداران علمی و پژوهشی دانشگاه‌ها امری مهم است. این مسئله نه تنها به سرمایه‌گذاری صحیح در بکارگیری منابع مالی و انسانی دانشگاه منجر می‌شود، بلکه به مسئولین امر پژوهش

بشناسند، آنها را ارزیابی کنند و بر دانش خود بیفزایند. با توجه به این که هدف مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها مرتفع ساختن نیاز اطلاعاتی استفاده‌کنندگان و تسهیل دستیابی آنان به اطلاعات صحیح و روزآمد است، کسب اطلاعات از استفاده‌کنندگان برای ارائه بهتر خدمات به آنان، فعالیتی مستمر تلقی می‌شود [۲].

وجود شبکه‌های ارتباطی گسترده از جمله اینترنت، روش‌های جستجو و بازیابی اطلاعات را متحول ساخته و این امکان را فراهم نموده است تا طیف وسیعی از پژوهشگران، بدون حضور فیزیکی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی و تنها با دسترسی به یک رایانه و خط اینترنت اقدام به رفع نیازهای اطلاعاتی خود کنند. اینترنت، بستر بسیار مهمی در تبادل اطلاعات به شمار می‌رود. وجود انواع منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی با نقاط دسترسی فراوان، امکان پژوهش‌های مفید را فراهم می‌کند. بزرگراه‌های اطلاعاتی نیز، یافتن هر نوع داده‌ای را برای کاربران امکان‌پذیر می‌سازد [۳]. افراد با استفاده از موتورهای کاوش، نشانی وب‌سایت‌های مختلف و مانند آن، به انبوهی از اطلاعات مورد نیاز دسترسی پیدا می‌کنند. شبکه اینترنت، ارتباط‌های رسمی و غیررسمی بین افراد به خصوص پژوهشگران را تسهیل نموده و توسعه می‌دهد [۴].

ظهور پایگاه‌های اطلاعاتی تحت وب، روش دسترسی مردم به اطلاعات و استفاده از آن را دچار تحول کرده است. همگام با افزایش تقاضای کاربران برای منابع الکترونیکی، در دسترس بودن پایگاه‌های اطلاعاتی تحت وب، به امری حیاتی در حوزه پژوهش و یادگیری مبدل شده است. با توجه به جامعیت و کیفیت اطلاعات موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی، این منابع تقریباً مهمترین و معتبرترین منابع اطلاعات برای پژوهش و تولید دانش در میان کاربران دانشگاهی به حساب می‌آید. با توجه به اهمیت این منابع در تولید دانش معتبر در کشور و سرمایه‌گذاری وسیع کتابخانه‌ها در حوزه تأمین این منابع، پذیرش این منابع توسط کاربران دانشگاهی و بهره‌وری مؤثر از آنها حائز اهمیت علمی و اقتصادی است [۵-۷].

امروزه استفاده از سیستم‌های نوین اطلاع‌رسانی به عنوان جزئی ضروری از زندگی انسان قرن حاضر در آمده است. در عصر حاضر که جوامع علمی، از امکانات ارتباطی گسترده‌ای بهره مند هستند، این توقع به وجود می‌آید که پژوهشگران و محققان دانسته‌های خود را با توجه به تأثیر انکارناپذیر کتابخانه دیجیتال و منابع الکترونیکی در دستیابی به اطلاعات و گسترش روند تحقیقات، روزآمد کنند و به هر ترتیب از توان اطلاعاتی موجود در کتابخانه دیجیتالی استفاده نمایند [۸].

دارای دو زیر بخش اطلاعات دموگرافیک (با ۳ سوال) و زیر بخش اطلاعات تخصصی (با ۱۵ سوال) بود. پاسخ‌گویی افراد مورد مطالعه به نیازها و رفتارهای اطلاع‌یابی بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) بود. برای تعیین روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا استفاده شد. به این منظور پرسشنامه در اختیار مشاور مطالعه و تعدادی از متخصصان و خبرگان کتابداری قرار گرفت و اصلاحات لازم اعمال گردید. برای تأیید پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار ضریب آن $0/83$ به دست آمد که نشان داد پرسشنامه مورد نظر در این مطالعه از پایایی نسبتاً خوبی برخوردار است. اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از نسخه ۱۶ نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت. برای توصیف داده‌ها از شاخص‌های آماری میانگین، انحراف معیار و فراوانی استفاده شد. برای تحلیل اطلاعات، بر حسب کمی و کیفی بودن متغیرهای مورد مطالعه، از آزمون‌های آماری Chi-square و T مستقل استفاده شد. همه آزمون‌های آماری مورد نظر دو دامنه بوده و سطح معنی‌داری مورد استفاده برای آزمون‌ها کمتر از $0/05$ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها:

خصوصیات دموگرافیک و شغلی افراد مورد مطالعه در جدول شماره یک نشان داده شده است. از مجموع ۲۱۰ نفر شرکت‌کننده در مطالعه که اقدام به تکمیل و ارسال پرسشنامه نموده‌اند، ۴۵ نفر (۲۱/۴ درصد) در شغل هیأت علمی مشغول به کار بودند و ۱۰۰ نفر (۴۷/۶ درصد) سابقه کار کمتر از ۱۰ سال داشتند. ۱۱۷ نفر (۵۵/۷۱ درصد) از افراد مورد مطالعه مرد و از نظر مدرک تحصیلی اکثریت افراد مورد مطالعه (۱۹/۵ درصد) دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد بهداشتی و ۱۷/۱ درصد آنها دارای مدرک تخصص پزشکی بودند.

بر اساس نتایج حاصل از جدول شماره دو، ۳۳/۲ درصد از افراد مورد مطالعه، اولین هدف و انگیزه خود از جستجوی اطلاعات را روزآمد سازی اطلاعات آموزشی پژوهشی و در مرحله بعدی تهیه مقاله و تدریس بیان کردند. در زمینه علت شرکت در سمینارها و کنفرانس‌های علمی و میزان مفید بودن آن‌ها، ۳۹/۵ درصد شرکت‌کنندگان بهره‌بردار از تجارب و آثار دیگران را اولویت اول و $20/5$ درصد آنها مطلع شدن از پژوهش‌های تازه دیگران را به عنوان اولویت سوم خود بیان کردند.

و اطلاع‌رسانی در زمینه انتخاب و کاربرد محمل‌های اطلاعاتی مناسب و رفع موانع دسترسی به اطلاعات کمک‌ارزنده‌ای می‌کند. لذا هدف از انجام پژوهش حاضر، تعیین نیازهای اطلاعاتی و رفتارهای اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی، متخصصان بالینی، پزشکان عمومی، اساتید و مربیان دانشگاه علوم پزشکی شاهرود در سال ۱۳۹۲ است.

پژوهش حاضر در پی پاسخ به سوالات پژوهشی زیر است:

- اهداف و انگیزه‌های اعضای هیأت علمی، متخصصان و پزشکان از جستجوی اطلاعات چیست؟
- اعضای هیأت علمی، متخصصان و پزشکان برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود بیشتر از کدام یک از منابع اطلاعاتی استفاده می‌کنند؟
- نحوه دستیابی اعضای هیأت علمی، متخصصان و پزشکان به اطلاعات چگونه است؟
- کتابخانه‌ها تا چه میزان در تأمین و دستیابی اعضای هیأت علمی، متخصصان و پزشکان به منابع اطلاعاتی مؤثر بوده‌اند؟
- آیا بین هدف و انگیزه اعضای هیأت علمی، متخصصان و پزشکان از جستجوی اطلاعات و متغیرهای مدرک تحصیلی، جنسیت و سابقه کار رابطه‌ای معنادار وجود دارد؟
- آیا بین نحوه دستیابی اعضای هیأت علمی، متخصصان و پزشکان به اطلاعات و متغیرهای مدرک تحصیلی، جنسیت و سابقه کار رابطه معناداری وجود دارد؟
- آیا بین میزان تأمین نیاز اعضای هیأت علمی، متخصصان و پزشکان به منابع اطلاعاتی و متغیرهای مدرک تحصیلی، جنسیت و سابقه کار ارتباط معناداری وجود دارد؟

روش‌ها:

مطالعه حاضر از نوع کاربردی بوده و با استفاده از روش پیمایشی مقطعی انجام شد. پرسشنامه پژوهشگر ساخته با استفاده از سؤالات به کار رفته در تحقیقات مشابه و معتبر دیگر محققان تهیه و تنظیم شد. به دلیل محدود بودن تعداد اعضای هیأت علمی دانشگاه، اطلاعات مورد نیاز از طریق سرشماری از تمامی اعضای هیأت علمی، اساتید، متخصصان بالینی و پزشکان عمومی شاغل در بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شاهرود جمع‌آوری شد. در کل تعداد ۲۱۰ نفر که شامل تمامی افراد واجد شرایط بودند، وارد مطالعه شدند. پرسشنامه محقق ساخته شامل ۱۸ سوال (۱۸ سوال بسته و ۴ سوال باز) بوده که

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی خصوصیات دموگرافیک شغلی افراد مورد مطالعه

متغیر	تعداد	درصد	متغیر	تعداد	درصد
مربی هیأت علمی	۴۹	۲۳/۳	جنسیت	۱۱۷	۵۵/۷۱
هیأت علمی	۴۵	۲۱/۴	مرد	۹۳	۴۴/۲۸
کارشناس (مربی)	۳۸	۱۸/۱	زن	۲۱۰	۱۰۰
پزشک متخصص	۳۳	۱۵/۷	کارشناسی ارشد بهداشتی	۴۱	۱۹/۵
پزشک عمومی	۲۷	۱۲/۹	تخصص پزشکی	۳۶	۱۷/۱
استاد مدعو دکترا	۱۵	۷/۱	کارشناسی ارشد غیربهداشتی	۳۱	۱۴/۸
پزشک متخصص هیأت علمی	۳	۱/۴	دکترا حرفه‌ای عمومی	۲۹	۱۳/۸
جمع کل	۲۱۰	۱۰۰	کارشناس بهداشتی	۲۹	۱۳/۸
کمتر از ۱۰ سال	۱۰۰	۴۷/۶	PhD دکتری تخصصی	۲۱	۱۰/۰
۱۰-۲۰ سال	۷۱	۳۳/۸	مدرک تحصیلی	۱۵	۷/۱
۲۱-۳۰ سال	۱۹	۹/۰	دانشجوی دکترا	۵	۴/۲
بالتر از ۳۰ سال	۲	۱/۰	کارشناسی غیربهداشتی	۱	۰/۵
بدون پاسخ	۱۸	۸/۵	دکترای حوزوی	۱	۰/۵
جمع کل	۲۱۰	۱۰۰	پزشک (فوق تخصصی)	۱	۰/۵
			بدون پاسخ	۱	۰/۵
			جمع کل	۲۱۰	۱۰۰

جدول شماره ۲- توزیع فراوانی بر حسب هدف و انگیزه جامعه مورد مطالعه و میزان مفید بودن سمینارها و سخنرانی‌ها

هدف و انگیزه جامعه مورد مطالعه از جستجوی اطلاعات					
اولویت اول		اولویت دوم		اولویت سوم	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۷۰	۳۳/۳	۵۳	۲۵/۲	۴۸	۲۲/۹
۶۴	۳۰/۵	۵۲	۲۴/۸	۳۶	۱۷/۱
۴۰	۱۹	۳۹	۱۸/۶	۳۶	۱۷/۱
۶۷	۳۱/۹	۶۳	۳۰	۳۷	۱۷/۶
۷۶	۳۶/۲	۵۴	۲۵/۷	۵۰	۲۳/۸
۷۰	۳۳/۳	۵۳	۲۵/۲	۴۸	۲۲/۹
علت شرکت در سمینارها و کنفرانس‌های علمی و میزان مفید بودن آنها					
اولویت اول		اولویت دوم		اولویت سوم	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۸۲	۳۹/۰	۷۰	۳۳/۳	۲۶	۱۲/۴
۷۷	۳۶/۷	۵۰	۲۳/۸	۴۳	۲۰/۵
۸۳	۳۹/۵	۶۲	۲۹/۵	۳۲	۱۵/۲
۷۳	۳۴/۸	۶۵	۳۱/۰	۲۴	۱۱/۴
۶۳	۳۰/۰	۶۱	۲۹/۰	۳۴	۱۶/۲

بر اساس نتایج، ۹۲ نفر (۴۳/۸ درصد) از افراد مورد مطالعه، میزان تأمین نیاز خود توسط کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی موجود را متوسط ارزیابی نمودند و ۱۹ درصد میزان تأمین نیاز خود توسط کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی موجود را زیاد بیان کردند (جدول شماره ۴).

یافته‌ها نشان داد مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی موجود در اینترنت مهم‌ترین روش دستیابی به منابع اطلاعاتی بود. مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی اینترنتی و مطالعه منابع اطلاعاتی چاپی به صورت توأم در اولویت بعدی قرار داشتند. همچنین شرکت در همایش‌ها و سمینارها دارای کمترین اهمیت از لحاظ روش‌های دستیابی به منابع اطلاعاتی بود (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳- توزیع فراوانی بر حسب نحوه دستیابی جامعه مورد مطالعه به منابع اطلاعاتی

درصد	فراوانی	نحوه دستیابی به منابع اطلاعاتی
۴۸/۱	۱۰۱	مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی موجود در اینترنت
۱۶/۷	۳۵	مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی اینترنتی و مطالعه منابع اطلاعاتی چاپی
۱۳/۸	۲۹	مطالعه منابع اطلاعاتی چاپی
۲/۹	۶	مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی اینترنتی و مطالعه منابع اطلاعاتی چاپی و شرکت در همایش‌ها و سمینارها
۲/۹	۶	مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی اینترنتی و مطالعه منابع اطلاعاتی چاپی و مشورت با متخصصان و صاحب نظران
۲/۴	۵	مطالعه منابع اطلاعاتی چاپی و شرکت در همایش‌ها و سمینارها
۲/۴	۵	مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی اینترنتی و شرکت در همایش‌ها و سمینارها
۲/۴	۵	مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی اینترنتی و مشورت با متخصصان و صاحب‌نظران
۱/۹	۴	مشورت با متخصصان و صاحب نظران
۱/۴	۳	مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی اینترنتی و مطالعه منابع اطلاعاتی چاپی و شرکت در همایش‌ها و سمینارها و مشورت با متخصصان و صاحب نظران
۱	۲	شرکت در همایش‌ها و سمینارها
۰/۵	۱	مطالعه منابع اطلاعاتی چاپی و شرکت در همایش‌ها و سمینارها و مشورت با متخصصان و صاحب نظران
۰/۵	۱	مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی اینترنتی و شرکت در همایش‌ها و سمینارها و مشورت با متخصصان و صاحب‌نظران
۳/۳	۷	بدون پاسخ
۱۰۰	۲۱۰	جمع کل

همچنین یافته‌ها نشان داد بین مدرک تحصیلی افراد مورد مطالعه با

تهیه مقاله ($P\text{-value}=0/05$)، روزآمدسازی اطلاعات آموزشی پژوهشی

($P\text{-value}=0/004$)، نحوه دستیابی به منابع اطلاعاتی ($P=0/001$)

($\text{value}<0/02$)، مطلع شدن از پژوهش‌های تازه دیگران ($P=0/02$)

($\text{value}=0/046$) و ارتباط و تماس با دیگران با شرکت در سمینارها ($P=0/046$)

($\text{value}=0/046$) از طریق آزمون Chi-square ارتباط آماری معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره ۴- توزیع فراوانی بر حسب میزان تأمین نیاز جامعه

مورد مطالعه توسط کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی موجود

درصد	فراوانی	میزان تأمین نیاز توسط کتابخانه
۲/۴	۵	خیلی زیاد
۱۹/۰	۴۰	زیاد
۴۴/۴	۹۳	متوسط
۱۷/۱	۳۶	کم
۱۷/۱	۳۶	خیلی کم
۱۰۰	۲۱۰	جمع کل

جدول شماره پنج، عوامل تأثیرگذار سابقه کار و مدرک تحصیلی را

بر نیازهای اطلاعاتی و رفتارهای اطلاع‌یابی نشان می‌دهد.

آزمون آماری Chi-square نشان داد که بین سابقه کار

شرکت‌کنندگان با نیاز به تهیه مقاله ($P\text{-value}=0/002$)، نحوه دستیابی به

منابع اطلاعاتی ($P\text{-value}=0/005$) و علت شرکت در سمینارها (مطلع

شدن از پژوهش‌های تازه دیگران، بهره‌برداری از تجارب و آثار ارائه شده،

کسب اطلاعاتی که از راه دیگری نمی‌توان به دست آورد و امکان مباحثه

با هم‌تایان در زمینه‌های پژوهشی، علمی، تخصصی) ارتباط آماری

معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره ۵- نتایج تحلیلی ارتباط سابقه کار و مدرک تحصیلی با متغیرهای نیازهای اطلاعاتی و رفتارهای اطلاع‌یابی

متغیر	سابقه کار			مدرک تحصیلی		
	P-value	df	Chi-square	P-value	df	Chi-square
تالیف	۰/۳۰	۱۵	۵۹/۸۸	۰/۱۶	۵۰	۰/۱۶
تدریس کلاسی	۰/۹۹	۱۵	۴۱/۸۶	۰/۸۹	۵۰	۰/۸۹
ارتقاء مدارج علمی	۰/۷۰	۱۵	۵۳/۰۰	۰/۳۵	۵۰	۰/۳۵
تهیه مقاله	۰/۰۰۲	۱۵	۶۷/۴۳	۰/۰۵	۵۰	۰/۰۵
انجام پروژه‌های تحقیقاتی	۰/۴۲	۱۵	۶۵/۸۳	۰/۰۶	۵۰	۰/۰۶
روزآمدسازی اطلاعات پژوهشی و آموزشی	۰/۸۷	۱۵	۸۰/۸۱	۰/۰۰۴	۵۰	۰/۰۰۴
ایجاد دیدگاه‌ها و اندیشه‌های تازه در زمینه‌های تدریس، پژوهش و تحقیق با شرکت در کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی	۰/۸۸	۱۵	۳۵/۲۹	۰/۹۴	۵۰	۰/۹۴
مطلع شدن از تحقیقات و پژوهش‌های دیگران با شرکت در کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی	۰/۰۱	۱۵	۷۲/۶۲	۰/۰۲	۵۰	۰/۰۲
بهره برداری از تجارب و آثار ارائه شده در کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی	۰/۰۵	۱۵	۴۲/۴۲	۰/۸۶	۵۰	۰/۸۶
به من کمک می‌کنند با شرکت در کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی با دیگران ارتباط و تماس پیدا کنم	۰/۰۹	۱۵	۶۸/۰۱	۰/۰۴۶	۵۰	۰/۰۴۶
کسب اطلاعاتی که از راه دیگری نمی‌توان بدست آورد با شرکت در کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی	<۰/۰۰۱	۱۵	۵۳/۴۲	۰/۳۴	۵۰	۰/۳۴
ایجاد امکان مباحثه با هم‌تایان در زمینه‌های پژوهشی علمی تخصصی با شرکت در کنفرانس‌ها و سمینارهای علمی	۰/۰۵	۱۵	۳۹/۴۱	۰/۸۵	۵۰	۰/۸۵
نحوه دستیابی به منابع اطلاعاتی	۰/۰۰۵	۳۶	۷۸/۶۳	<۰/۰۰۱	۵۰	<۰/۰۰۱
میزان تأمین نیاز به منابع اطلاعاتی	۰/۴۶	۱۵۰	۴۹/۷۰	۰/۴۸	۵۰	۰/۴۸

بحث و نتیجه‌گیری:

نتایج پژوهش حاضر نشان داد پایگاه‌ها و کتابخانه‌های الکترونیکی موجود در اینترنت در اولویت اول جهت تأمین نیازهای اطلاعاتی جامعه مورد بررسی و کتابخانه مرکزی دانشگاه در اولویت دوم قرار دارد. همانطور که در پژوهش دیگری که توسط نیکنام و پیشوایی انجام شده بود، مشخص شد که اعضای هیأت علمی برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود، ابتدا به پایگاه‌های اطلاعاتی و کتابخانه‌های دیجیتالی و الکترونیکی و سپس کتابخانه دانشگاه مراجعه می‌کنند [۱۴]. براساس نتایج پژوهش حاضر، منابع اطلاعاتی اینترنتی و پایگاه‌های الکترونیکی به روزتر هستند و با قابلیت دسترسی بالا و سهولت دستیابی نیازهای اطلاعاتی پژوهش‌شوندگان را بیشتر تأمین می‌نمایند.

باتوجه به اظهارات پزشکان و متخصصان و مربیان مبنی بر عدم آگاهی از امکان استفاده از پایگاه‌های اینترنتی از محل کار خود و مشغله‌های کاری اکثریت جامعه مورد پژوهش و انجام توأم کار تدریس و پژوهش در کنار یکدیگر و با عطف به کمبود وقت و حساسیت بالای کار درمانی، توجه به آموزش و آشنایی کاربران اینترنت با پایگاه‌ها و نحوه

استفاده از آنها از طریق دوره‌های غیرحضوری و آنلاین برای استفاده از اینترنت و دستیابی به منابع اطلاعاتی ضروری و لازم به نظر می‌رسد.

بررسی یافته‌های پژوهش نشان داد یکی از مهم‌ترین مشکلات دستیابی به اینترنت سرعت کم شبکه اینترنت است که این نتایج با نتایج پژوهش‌های مرادی مقدم تحت عنوان بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز، نور علیزاده و همکاران، کیانی و پیشوایی در دانشگاه علوم پزشکی یزد تشابه دارد [۱۶-۱۴]. براساس این مطالعات عمده‌ترین موانع دسترسی به اطلاعات سرعت پایین و ترافیک شبکه بود. بنابراین توجه به آموزش و تربیت کتابداران متخصص جهت استفاده از پایگاه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی مورد نیاز با استفاده از شبکه سرور دانشگاه بسیار مهم است. این امر می‌تواند در محل کار و یا در منزل با ایجاد VPN (درگاه ورودی) و ارتقای سطح دستیابی سریع به پایگاه‌های اطلاعاتی به روز صورت پذیرد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که در رابطه با هدف و انگیزه جامعه مورد مطالعه از جستجوی اطلاعات، روزآمدسازی اطلاعات پژوهشی آموزشی در اولویت اول و تهیه مقاله در اولویت دوم قرار دارد. در پژوهش مشابه دیگری که توسط جواد بشیری با عنوان بررسی نیازهای

اکثریت افراد مورد مطالعه، شرکت در سمینارها و کنفرانس‌های علمی را مفید دانسته و علت شرکت در آن‌ها را به ترتیب ایجاد دیدگاه‌ها و اندیشه‌های تازه، مطلع شدن از تحقیقات تازه دیگران، بهره‌برداری از تجارب و آثار ارائه شده، ارتباط با دیگران و کسب اطلاعاتی که از راه دیگری نمی‌توان به دست آورد، اعلام نموده‌اند. همانطور که در پژوهش دیگری که توسط صیامیان و همکاران در دانشگاه‌های علوم پزشکی شمال کشور انجام شده است، بیشتر اعضای هیأت علمی دو دانشگاه معتقد بودند که سخنرانی‌ها، سمینارها و کنفرانس‌های علمی جهت ایجاد اندیشه جدید، آشنایی با پژوهش‌های دیگران، انتقال تجارب، ارتباط با دیگران، ایجاد اطلاعات جدید و مذاکره با دیگران مفید است [۱۰].

برگزاری سمینارها و کنفرانس‌های علمی و پژوهشی توسط عوامل دست‌اندرکار در امور پژوهشی دانشگاه‌ها نه تنها از نظر علمی و پژوهشی دستاوردهای بسیار مفیدی دارد، بلکه یک مجرای رسمی برای ارائه پژوهش‌های جدید و کسب امتیازات پژوهشی توسط پژوهشگران و یک مجرای غیر رسمی جهت ایجاد انگیزه در زمینه انجام کارهای پژوهشی، کسب اطلاعات تازه، ایجاد ارتباط با دیگران و ایجاد دیدگاه‌های تازه است. بنابراین توجه به برگزاری کنفرانس‌ها و سمینارهای تخصصی جهت ارتقای سطح علمی دانشگاه و کوتاه نمودن مسیر دستیابی محققان به منابع اطلاعاتی به روز و مرتبط با رشته و شغل تخصصی آنان بسیار مهم است. همچنین جلوگیری از انجام پژوهش‌های بالینی تکراری و گام نهادن پژوهشگران در مسیرهای پیشرفت هر چه بیشتر با شرکت در این سمینارها تا حدودی میسر می‌شود. در تحلیل نهایی اطلاعات پژوهشی، رابطه سابقه کار با نیاز به تهیه مقاله مشاهده شد که این موضوع می‌تواند نشان دهنده افزایش نیاز کاربران به تهیه مقاله با افزایش سابقه و تجربه کاری آنان بر اساس چارچوب تعریف شده شغلی آنان باشد. رابطه معنی‌داری بین سابقه کار و نحوه دستیابی افراد به اطلاعات نشان دهنده افزایش مهارت‌های کاربران در نحوه دستیابی به اطلاعات همراه با افزایش سابقه کاری آنان است. وجود رابطه معنی‌دار بین نیاز به تهیه مقاله، نحوه دستیابی به اطلاعات و روزآمدسازی اطلاعات آموزشی و پژوهشی با مدرک تحصیلی نشان‌دهنده افزایش نیازهای علمی پژوهشی به روز و جدید همراه با افزایش رتبه‌های علمی و تحصیلی کاربران اطلاعات است.

با توجه به مباحث مطرح شده، نیازهای اطلاعاتی شرکت‌کنندگان در مطالعه، شامل دستیابی به پایگاه‌ها و کتابخانه‌های الکترونیکی، افزایش سرعت اینترنت جهت دسترسی سریع‌تر به این منابع اطلاعاتی و

اطلاعاتی اعضای هیأت علمی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی انجام شد، در رابطه با موارد استفاده از اطلاعات توسط اعضای هیأت علمی، مطالعه و پژوهش در اولویت اول، انجام پروژه‌های پژوهش‌های در اولویت دوم و روزآمدسازی اطلاعات تخصصی در اولویت سوم قرار داشت [۱۷]. اکرم شیری در تحقیق دیگری در دانشگاه بوعلی‌سینای همدان مشاهده کرد که هدف و انگیزه اعضای هیأت علمی از جستجوی اطلاعات، افزایش کیفیت و کارایی تدریس با اولویت اول و به ترتیب روزآمد کردن اطلاعات تخصصی، تألیف کتاب، مقاله، انجام طرح و پروژه‌های تحقیقاتی در اولویت‌های بعدی قرار دارند [۱۸].

در پژوهش دیگری با عنوان بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی فیروزکوه، هدف جامعه مورد مطالعه از جستجوی اطلاعات را در ابتدا انتشار و تهیه مقاله‌های علمی - تخصصی، و بعد روزآمدسازی اطلاعات تخصصی و شناسایی منابع تخصصی را بیان نموده‌اند [۱۹]. با توجه به نتایج پژوهش، کتابداران می‌توانند نقشی مستمر و مداوم در روزآمدسازی اطلاعات آموزشی و پژوهشی جامعه مورد مطالعه، شامل متون و آثار نظری و بالینی جدید در قالب کتاب، مجله و سایر اطلاعات چاپی و الکترونیکی جهت تأمین نیازهای اطلاعاتی پژوهش‌شوندگان ایفا نمایند و در جهت شناسایی نیازهای پژوهشی آنان به تناسب شغل، مدرک و حیطه کاری آموزش‌های لازم را دیده و اطلاعات لازم را در زمینه تهیه مقاله‌های آموزشی در اختیار جامعه مورد مطالعه قرار دهند. با توجه به اینکه جامعه مورد مطالعه برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود به هر دو نوع منابع چاپی و غیرچاپی نیاز دارند، از بین منابع چاپی اولویت اول با کتاب، نشریات ادواری و مجلات تخصصی، اخبار و اطلاعات علمی و تخصصی است. همانطور که در پژوهش مرادی مقدم در اهواز مشاهده شد، اعضای هیأت علمی برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود از هر دو نوع اطلاعات چاپی و غیر چاپی استفاده می‌کردند. در بین منابع چاپی، اولویت استفاده به کتاب، مجلات خارجی، مجلات داخلی و مقالات گردهمایی‌های داخلی و خارج تعلق داشت [۱۵]. بر این اساس یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش رو در حال حاضر تمرکز منابع چاپی در کتابخانه مرکزی دانشگاه است. بنابراین مجهز نمودن کتابخانه‌های موسسات تابعه محل کار جامعه مورد مطالعه جهت دسترسی سریع آنان به منابع مورد نیاز، خود امری مهم و ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر و اولویت استفاده از منابع اطلاعاتی اینترنتی و کتاب، لازم است بسترهای مناسب جهت استفاده جامعه مورد مطالعه از کتاب‌های چاپی و منابع اطلاعاتی اینترنتی فراهم گردد. با توجه به سرعت کم شبکه اینترنت و ارتباط مشاهده شده بین مدرک تحصیلی با نیاز به تهیه مقاله و نحوه دسترسی به منابع، لازم است، روزآمدسازی اطلاعات آموزشی و پژوهشی صورت پذیرد و موانع دستیابی جامعه مورد مطالعه در زمینه استفاده از نشست‌های علمی و روش‌های دستیابی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز جهت روزآمدسازی اطلاعات مرتفع شده و آموزش‌های لازم در این زمینه ارائه شود.

تشکر و قدردانی:

این پژوهش حاصل طرح تحقیقاتی مصوب (شماره طرح ۹۰۵۲) معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی شاهرود است. بدین وسیله از حمایت‌های مالی ایشان و همکاری شرکت‌کنندگان در مطالعه تشکر و قدردانی می‌شود.

همچنین دسترسی آسان به کتاب‌های چاپی در کتابخانه محل کار و دستیابی آنلاین به کتاب‌های کتابخانه مرکزی دانشگاه است. رفتارهای اطلاع‌یابی افراد مورد مطالعه در این پژوهش با توجه به مشکلات و موانع مطرح شده در سطحی مطلوب ارزیابی شد.

با توجه به اینکه اکثریت افراد مورد مطالعه اعلام کردند که از خدمات کتابخانه‌های دیجیتالی پزشکی استفاده نمی‌کنند و با توجه به مراجعه پژوهشگر به پزشکان محترم و اظهار بی‌اطلاعی آنان از کتابخانه‌های دیجیتال و خدمات آنها و عدم عضویت آنان در این کتابخانه‌ها، توصیه می‌شود اطلاع‌رسانی گسترده‌تر در زمینه عضویت و استفاده از سایت‌های الکترونیکی متصل به سایت دانشگاه صورت پذیرد.

یکی از مهم‌ترین محدودیت‌هایی که در حین اجرای پژوهش حاضر با آن مواجه بودیم عدم تمایل تعدادی از شرکت‌کنندگان به تکمیل پرسشنامه و پرمشغله بودن آنان بوده است. در راستای حل این مشکل اهداف پژوهش به طور کامل به ایشان توضیح داده شد. به علاوه به منظور افزایش میزان پاسخ‌دهی شرکت‌کنندگان پرمشغله چندین بار در خصوص تکمیل نمودن پرسشنامه از طریق تلفن و ایمیل یادآوری شد.

References

منابع

- Ganji Sh, Diani MH, Foroughi F. Information needs and information seeking behaviors of faculty members of Kermanshah Razi University. *Journal of Library and Information*. 2008; 4(48): 73-96. [Persian]
- Mahboob S, Hasanzadeh M. Expressing Information Need. *Journal of National studies on librarianship and information*. 2012; 23(1): 90-111. [Persian]
- Esfandiyari-Maghadam A. Bridge the digital divide: A consideration of the role of LIS in the Third Millennium. *Journal of Library and Information*. 2007; 10(4): 144-129. [Persian]
- Norouzi Y, Talkhabi M, Alipour-Hafezi M. Evaluation of information seeking behavior of arak university faculty members in using the internet. *Journal of epistemology*. 2010; 3(10): 81-91. [Persian]
- Mohammadi F, Abdolhossein-Zadeh MH. Comparison of the electronic resources purchased in the reference library of Tehran and Tabriz Universities. *Journal of Library and Information*. 2008; 11(4): 49-64. [Persian]
- Faraj-Pahlou AH, Makkizadeh F. A Survey of Costs-Benefit of Databases in Yazd University in 2009. *Journal of Academic Librarianship and Information Research*. 2010; 44(4): 59-80. [Persian]
- Makkizadeh F, Farajpahlou A, Osareh F, Shehniyailagh M. Identification of Factors Affecting Academic Users' Acceptance of Web-Based Databases: A Grounded-Theory Approach. *Journal of Academic Librarianship and Information Research*. 2012; 46(1): 59-81. [Persian]
- Saadat M, Asare F. Evaluating the amount of the usage of RoseNet digital library by the faculty members of Islamic Azad University-Shiraz Branch in order to meet their information needs. *Quarterly journal of knowledge studies*. 2011; 4(13): 25-38. [Persian]
- Noori Pirmagh M, Hariri N. Surveying Information Needs of Management and planning organizations exports. *Journal of Library and Information*. 2008; 11(4): 49-64. [Persian]
- Francis H. The Information-Seeking Behavior of Social Science Faculty at the University of the West Indies, St. Augustine Campus. *The Journal of Academic Librarianship*. 2005; 31(1): 67-72.

11. Abou Auda Hisham S. Information seeking behaviors and attitudes of physicians toward drug information centers in Saudi Arabia. *Saudi Medical Journal*. 2008; 29 (1): 477-487.
12. Salajeghe M, Hayati Z. Information seeking behaviors in academic members of Medical universities. *Rahyaft* . 2005; 15 (36): 23-31. [Persian]
13. Siamian H, Balaghafari A, aligolbandi K, bagheri nasami A, Yamin Firooz M, Shahrabi A, et al. Information needs and information seeking behavior of academic members and related factors in Medical Universities in North of Country. *Journal of Information Science*. 2010; 16(2): 45-53. [Persian]
14. Kiani Khouzeestani H, Niknam K, Pishvae F. The Information Seeking Behavior of Faculty Members of Yazd University of Medical Sciences. *Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization*. 2013; 23(4): 120-134. [Persian]
15. Moradi Maghadam H. Information needs of academic members of Ahvaz Chamran University and determination of Library service priorities. *Journal of Academic Librarianship and Information Research*. 2007; 39(43): 183-209. [Persian]
16. Nooralizadeh F, Moghimi M. Evaluation of information seeking behavior of faculty members of Myaneh Azad University on specialized information and its impact on the updating information of university. *Journal of Electronic Science and Technology Information*. 2011; 19 (1): 34-45. [Persian]
17. Bashiri J. faculty information needs of agricultural education and research organization. *Research and Construction in Agriculture and horticulture*. 2007; 75(1): [Persian]
18. Shiri A. Information needs of faculty members of Bu-Ali Sina University of Hamadan. *Journal of Library and Information*. 2007; 75(3): 13-22. [Persian]
19. Ahangar A, Vazirpour Keshmiri M. A survey on the information seeking behavior of faculty members of Islamic Azad University, Firoozkooch Branch. *Quarterly Journal of Knowledge Studies*. 2009; 1(3): 1-14. [Persian]

Information needs and information seeking behavior and related factors in Shahroud University of medical sciences

Mahboobeh Ramezaghorbani¹ Mohsen Dehghani^{2*} Farideh Sadeghian³ Hossein Ghasemzadeh Kalagar⁴

1. BSc, Library and Information, Shahroud University of Medical Sciences, Shahroud, Iran.

2. Lecturer, Department of Epidemiology, School of Medicine, Shahroud University of Medical Sciences, Shahroud, Iran.

3. Lecturer, Department of Occupational Health, School of public Health, Shahroud University of Medical Sciences, Shahroud, Iran.

4. BSc, Occupational Health, Student Research Committee, Shahroud University of Medical Sciences, Shahroud, Iran.

(Received 19 Nov, 2014 Accepted 22 May, 2015)

Original Article

ABSTRACT

Introduction: Considering the academic members as fundamental part of education and research in the country, meeting the guidelines of resolving the information needs is very important. So the present study aimed to assess the information needs and information seeking behavior in academic members of Shahroud University of Medical Sciences in 2013.

Methods: A cross-sectional study was conducted. Using census method, 210 of the faculty members, clinicians, GPs and lecturers of the university were investigated. A researcher made questionnaire was applied in order to collect the data. SPSS 16 software was used to analyze the data using Chi-Square and T-test.

Results: Findings showed that participants' main purpose and motivation seeking the information was to update their educational and research information (36.2%), prepare scientific papers (33.3%) and teaching (31.9%). The first problem regarding the access to information resources comprised low speed of the Internet. Databases with 48% met the information needs of the participants followed by printed resources which was found to be 13, 8 percent.

Conclusion: Databases provide individual information needs three times more than printed resources. Low speed of the Internet was mentioned as the main barrier impeding access to information resources. Therefore, providing up to date databases as well as increasing speed of the Internet are of high importance.

Key words: Database, Information need, Academic libraries, Academic member, Shahroud University of Medical Sciences.

Citation: Ramezaghorbani M, Dehghani M, Sadeghian F, Ghasemzadeh Kalagar H. Information needs and information seeking behavior and related factors in Shahroud University of Medical Sciences. *Journal of Modern Medical Information Science* 2015; 1(2): 12-21.

Correspondence:

Mohsen Dehghani

Lecturer

School of Medicine, Shahroud University of Medical Sciences, Shahroud, Iran.

Tel: +982332395054 E-mail: m_dehghani@hlth.mui.ac.ir